

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

А Досліджено сучасний стан професійної освіти у закладах вищої освіти. Зазначено, що без дієвої системи вищої освіти, здатної готувати фахівців світового рівня, держава приречена на відставання в науково-технічному і економічному змаганні з передовими країнами. З'ясовано, що у Законі України «Про освіту», Указі Президента України «Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні», національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) та низці нормативно-правових документів сформульовано основні завдання щодо оновлення всієї освітньої галузі та зокрема системи вищої освіти. Відмічено, що запровадження у закладах вищої освіти Болонської системи навчання стало революційним кроком в напрямі руху до європейського освітнього простору. Зауважено, що Болонський процес передбачає зміну підходів до формування освітніх програм та навчальних планів в університетах. Відмічено, що процес навчання та наукових досліджень переорієнтується на більш самостійну роботу як студентів, так і науковців. З'ясовано, найактуальніші проблеми професійної освіти у закладах вищої освіти – це недостатність практичної підготовки; відсутність координації між освітою і роботодавцями; низька інноваційна якість наданих освітніх послуг і, як наслідок, значна кількість безробітних випускників. Зазначено, що для вирішення питання професійної підготовки майбутніх фахівців було розроблено «Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти». Згідно з концепцією розв'язання проблеми майбутнього працевлаштування передбачається шляхом здійснення комплексу заходів із напрацювання моделей взаємовигідних відносин закладів освіти, роботодавців і здобувачів освіти. З'ясовано, що підготовка фахівців за дуальною формою здобуття освіти передбачає встановлення рівноправного партнерства всіх сторін із метою набуття майбутніми спеціалістами досвіду практичного застосування компетентностей та їхньої адаптації в умовах професійної діяльності. Перераховано очікувані результати від запровадження такої моделі професійної освіти у закладах вищої освіти.

Ключові слова: професійна освіта; заклад вищої освіти, Болонський процес; дуальна форма здобуття освіти

Актуальність проблеми дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства домінуючі тенденції зумовили необхідність переосмислення значення освіти, а також вироблення нових підходів і пріоритетів. Більшість країн світу визнали необхідність модернізації освіти в якості одного з пріоритетних завдань, яке їм належить вирішити для подальшого соціально-економічного прогресу. Останнім часом також очевидним стало розуміння, що без дієвої системи вищої освіти, здатної готувати фахівців світового рівня, держава приречена на відставання в науково-технічному й економічному змаганні з передовими країнами.

Освітня сфера України за роки незалежності і становлення державності піддалася кардинальним змінам на всіх рівнях. Нині перед українським суспільством постало питання створення власної бази для розвитку системи вищої освіти, яка з часом дозволила б Україні повноцінно інтегруватися в світовий освітній простір [8].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку освіти завжди перебували у центрі уваги

вітчизняних науковців. Так, питанням щодо методичної роботи опікувались: Н. Волкова, Р. Гуревич, Г. Данилова, А. Єрмола, І. Жерносек, А. Зубко, О. Кіяшко, О. Коваленко, Н. Комаренко, С. Крисюк, Л. Набока, О. Остапчук, В. Пікельна та ін. Вивченням напрямів здійснення освітніх послуг і наближення їх до світових стандартів присвячені дослідження: Ю. Алексєєва, Й. Бескида, Я. Болюбаша, Ю. Бобало, І. Вакарчука, М. Новікова, О. Устенко, В. Яблонського, Г. Беккер, Т. Шульц та ін. Деталізовані шляхи реформування професійної освіти визначено в роботах М. Кучинського, В. Головінова, І. Жук.

Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан системи професійної освіти у закладах вищої освіти, з'ясувати основний вектор розвитку вищої освіти, виявити ключові проблеми, що існують і вказати на перспективи покращення професійної підготовки майбутніх спеціалістів.

Викладення основного матеріалу. Вища освіта має на меті забезпечення підготовки висококваліфікованих кадрів за всіма основними напрямками суспільно-корис-

ної діяльності відповідно до потреб суспільства і держави, задоволення потреб особистості в інтелектуальному, культурному і моральному розвитку, поглибленні та розширенні освіти, науково-педагогічної кваліфікації.

Основні завдання щодо розбудови і докорінного оновлення освітньої галузі нашої країни визначені Законом України «Про освіту», Указом Президента України «Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні», національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття) та іншими нормативно-правовими документами.

Так, у Законі України «Про освіту» (далі – Закону) закладено концептуальні принципи подальшого реформування системи освіти [1]. Імплементация його положень через підзаконні акти забезпечуватиме здобуття освіти всіма категоріями населення України та створюватиме умови для всебічного розвитку особистості, сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу суспільства. Положення Закону спрямовані на забезпечення рівних умов доступу до якісної освіти та права кожного громадянина на її здобуття.

Відповідно до сучасних європейських і світових тенденцій Законом передбачено різноваріантність шляхів здобуття освіти: формальна, неформальна, інформальна та форм її здобуття: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві)); дуальна.

Держава бере на себе відповідальність за створення умов для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, заохочує громадян до здобуття всіх видів освіти. Адже освіта формує людський капітал, є основою успішної соціалізації особистості, її економічного добробуту, запорукою поступального розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою [4].

Важливим завданням вищої освіти є підтримка основних традицій і громадянських цінностей. Треба нагадати, що Болонська реформа, яка запроваджується у системі вищої освіти за рівнем стратегічних задач, є революційним кроком у системі освіти Європи та України зокрема.

Серед кроків, що заплановано здійснити в рамках Болонського процесу, необхідно зазначити такі: введення двоциклового навчання рівнів бакалавр і магістр, запровадження європейської кредитної системи, контроль якості освіти, розширення мобільності студентів і науковців, заходи, спрямовані на забезпечення працевлаштування випускників закладів вищої освіти та підвищення привабливості європейської системи освіти [3]. Болонський процес також передбачає зміну підходів до формування освітніх програм і навчальних планів в університетах. Процес навчання та наукових досліджень тепер переорієнтовано на більш самостійну роботу студентів і науковців.

Реформування вищої освіти і науки в Україні в контексті Болонського процесу сприяє:

- переходу до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, що дасть змогу задовольнити можливості особистості у здобутті певного освітньо-кваліфікаційного рівня за бажаним напрямом відповідно до здібностей і забезпечити її мобільність на ринку праці;
- формуванню мережі закладів вищої освіти, яка за формами, програмами, термінами навчання і джерелами фінансування задовольняла б потреби кожної людини і держави в цілому;
- підвищенню освітнього і культурного рівня суспільства, створенню умов для навчання впродовж усього життя;
- запровадженню в системі вищої освіти України передового досвіду розвинутих країн світу та її інтеграцію у міжнародне науково-освітнє співтовариство;
- пошуку рівноваги між фундаментальною освітою, з одного боку, і вузькою спеціалізацією та професійною досконалістю – з іншого;
- постійному навчанню впродовж усього життя;
- мотивованому залученню студентів до навчання;
- доступу до міжнародних фондів і програм [5].

Пристаювання професійної освіти до нових умов функціонування може відбуватись завдяки прогнозуванню попиту на підготовку фахівців. Сучасний порядок формування державного замовлення на основі середньострокового прогнозу потреби у фахівцях на ринку праці є недосконалим. Це загострює суперечність між попитом на робочу силу з боку роботодавців і державним замовленням на підготовку кадрів, неврахуванням наявних і перспективних потреб ринку праці в Україні. Причина цього має комплексний характер: відсутність координації між освітою і роботодавцями, втрата престижності робітничих професій, низька інноваційна якість наданих освітніх послуг для підприємств, націлених на освоєння сучасних технологій. У результаті випускники не знаходять робочих місць [6].

Відомо, що проблема забезпечення якісного рівня освіти, як і перспектива розвитку вищої школи в Україні, полягає насамперед в якісній практичній підготовці фахівців для потреб економіки, з одного боку, та якісній організації освітнього процесу, з іншого, при формуванні високо освічених, національно свідомих і патріотично налаштованих фахівців для розвитку національної економіки і розбудови суверенної, національно-демократичної української держави. Щодо практичної підготовки у закладах вищої освіти відповідно до потреб сучасної економіки, то Міністерство освіти і науки України пропонує об'єднати зусилля і разом з Міністерством праці і соціальної політики, Міністерством промислової політики, Союзом промисловців і підприємців та іншими структурами створити Міжвідомчу раду з цього питання.

У період ринкової трансформації економіки та збільшення попиту на послуги із здобуття освіти відбулося знецінення традицій практичної підготовки здобувачів освіти. Чимало організацій відмовились працювати із студентами, посилячись на збереження комерційної таємниці або складні конкурентні обставини. Внаслідок корпоратизації та приватизації держава втратила більшість важелів адміністративного впливу на підприємства, які давали змогу розглядати практичну підготовку студентів у позаекономічній площині [7].

Тому для вирішення питання професійної підготовки майбутніх фахівців було розроблено «Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти». Згідно з концепцією, розв'язання проблеми майбутнього працевлаштування передбачається шляхом здійснення комплексу заходів із напрацювання моделей взаємовигідних відносин закладів освіти та роботодавців, спрямованих на забезпечення практичної підготовки здобувачів освіти до самостійної професійної діяльності та їхньої соціальної адаптації у трудових колективах, нормативно-правове та організаційне забезпечення, проведення апробації, досліджень, доопрацювання моделей і рекомендацій до широкого використання [2].

Підготовка фахівців за дуальною формою здобуття освіти передбачає встановлення рівноправного партнерства закладів освіти, роботодавців і здобувачів освіти з метою набуття здобувачами освіти досвіду практичного застосування компетентностей та їхньої адаптації в умовах професійної діяльності.

Очікуваними результатами від запровадження такої моделі професійної освіти у закладах вищої освіти є:

- розширення та удосконалення практичної частини програми зі збереженням достатнього рівня теоретичної підготовки;
- забезпечення взаємозв'язку та взаємовпливу різних систем (освіта і виробництво, освіта і наука та наука і виробництво) для впровадження важливих змін, спрямованих на підвищення якості освіти;
- підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці та забезпечення підготовки кваліфікованих фахівців для національної економіки;
- посилення ролі роботодавців і громадських об'єднань у системі підготовки кваліфікованих фахівців від формування змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання;
- модернізація змісту освіти з метою приведення його у відповідність із сучасним змістом професійної діяльності;
- підвищення рівня конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти в умовах глобалізації та сприяння підвищенню рівня зайнятості молоді;
- скорочення періоду адаптації випускників закладів вищої освіти до професійної діяльності;

- розроблення (оновлення) кваліфікаційних характеристик / професійних стандартів;
- підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання [9].

Висновки. Підвищення ефективності професійної освіти у закладах вищої освіти у сучасних умовах передбачає динамічну адаптацію до нових потреб суспільства, забезпечення висококваліфікованими кадрами, здатними використовувати знання відповідно до сучасного рівня технологій. Упровадження Болонської системи відкриває можливості для підвищення ефективності професійного навчання у контексті модернізації як системи вищої освіти, так і національної економіки в цілому. А реалізація концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти надасть можливість набуття досвіду практичного застосування компетентностей для адаптації в умовах професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення: 08.11.2019).
2. Розпорядження кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» № 660-р від 19 вересня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>. (дата звернення: 08.11.2019).
3. Актуальні питання реформування освіти в Україні: монографія / за ред. С. Л. Лондара. Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2018. 246 с.
4. Денисенко М. П., Бреус С. В. Вища освіта в Україні: проблеми та перспективи. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2013. Вип. 33. С. 17–24.
5. Кільова Г. Проблеми застосування технологій у процесі включення спеціалізованих навчальних закладів України до європейського освітнього простору. *Молодь і ринок*, 2012. № 9 (92). С. 47–53.
6. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с.
7. Новіков В. М. Розвиток професійно-технічної освіти в умовах децентралізації системи управління в Україні. *Демографія та соціальна економіка*, 2017. № 2 (30). С. 126–137.
8. Рymar Ю. М. Стан та перспективи розвитку вищої школи в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська Політехніка»*, 2008. № 628. С. 277–280.
9. Хоружий Г. Ф. Європейська політика вищої освіти: монографія. Полтава: Дивосвіт, 2016. 384 с.

References

1. *Zakon Ukrainy "Pro osvitu"*. (2019 November 09). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
2. *Rozporiadzhennia kabinetu ministriv Ukrainy "Pro skhvalennia Kontseptsii pidgotovky fakhivtsiv za dualnoi formoiu zdobuttia osvity"* № 660-r vid 19 veresnia 2018 r. (2019 November 09). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80> [in Ukrainian].
3. Londar, S. L. (Ed.). (2018). *Aktualni pytannia reformuvannia osvity v Ukraini: monohrafiia*. Kyiv: DNU "Instytut osvithoi analityky" [in Ukrainian].
4. Denysenko, M. P., & Breus, S. V. (2013). *Vyshcha osvita v Ukraini: problemy ta perspektivy*. *Vcheni zapysky Universytetu "KROK"*, 33, 17-24 [in Ukrainian].
5. Kilova, H. (2012). *Problemy zastosuvannia tekhnolohii u protsesi vkluchennia spetsializovanykh navchalnykh zakladiv Ukrainy do yevropeiskoho osvitnoho prostoru*. *Molod i rynek*, 9 (92), 47-53 [in Ukrainian].
6. Kremen, V. H. (Ed.). (2016). *Natsionalna dopovid pro stan i perspektivy rozvytku osvity v Ukraini*. Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
7. Novikov, V. M. (2017). *Rozvytok profesiino-tekhnichnoi osvity v umovakh detsentralizatsii systemy upravlinnia v Ukraini*. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 2 (30), 126-137 [in Ukrainian].
8. Rymar, Yu. M. (2008). *Stan ta perspektivy rozvytku vyshchoi shkoly v Ukraini*. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska Politekhnik"*, 628, 277-280 [in Ukrainian].
9. Khoruzhyy, H. F. (2016). *Yevropeiska polityka vyshchoi osvity: monohrafiia*. Poltava: Dyvosvit [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 11.11.2019

Берёза Иван. Современное состояние профессионального образования в учреждениях высшего образования.

А Представлено исследование современного состояния профессионального образования в учреждениях высшего образования. Отмечается, что без эффективной системы высшего образования, способной подготовить глобальных специалистов, страна обречена отставать в научно-технической и экономической конкуренции с развитыми странами. Выявлено, что Закон Украины «Об образовании», Указ Президента Украины «Об основных направлениях реформирования высшего образования в Украине», национальная программа «Образование» (Украина XXI века) и ряд нормативных документов формулируют основные задачи по обновлению всей отрасли системы образования и, в частности, систем высшего образования. Отмечается, что внедрение высшего образования в систему образования Болоньи было революционным шагом на пути к переходу в европейское образовательное пространство. Отмечается, что Болонский процесс предусматривает изменение подходов к формированию образовательных программ и учебных планов в университетах. Отмечается, что процесс обучения и исследований ориентирован на более самостоятельную работу как студентов, так и учёных. Выяснено наиболее актуальные проблемы профессионального образования в высших учебных заведениях. Среди них отсутствие практической подготовки; отсутствие координации между образованием и работодателями; низкое инновационное качество предоставляемых образовательных услуг и, как следствие, значительное количество безработных выпускников. Отмечено, что для решения проблемы профессиональной подготовки будущих специалистов была разработана «Концепция подготовки специалистов по дуальной форме обучения». Согласно концепции, решение проблемы будущей занятости предусматривается путём реализации комплекса мер по разработке моделей взаимовыгодных отношений между образовательными учреждениями, работодателями и работниками образования. Выявлено, что подготовка специалистов по дуальной форме обучения предполагает установление равноправного партнёрства всех сторон с целью приобретения будущими специалистами с опытом практического применения компетенций и их адаптации в условиях профессиональной деятельности. Перечислено ожидаемые результаты от внедрения такой модели профессионального образования в учреждениях высшего образования.

Ключевые слова: профессиональное образование; учреждение высшего образования; Болонский процесс; двойная форма обучения

Bereza Ivan. The Current State of Professional Education in Higher Education Institutions.

S The article is a study of the current state of professional education in higher education institutions. It is noted that without an effective higher education system capable of training global specialists, the country is doomed to lag in scientific, technical and economic competition with the developed countries. The Law of Ukraine "On Education", the Decree of the President of Ukraine "On the main directions of reforming higher education in Ukraine", the national program "Education" (Ukraine of the XXI century) and a number of regulatory documents formulate the main tasks for updating the entire educational system and in particular higher education one. Bologna educational system was a revolutionary step towards moving to the European educational space. It is noted that the Bologna Process envisages changing approaches to the formation of educational programs and curricula at universities. It is noted that education and research are refocused on the more independent work of both students and scholars. The most urgent problems of professional education in higher educational institutions are noted. Among them are the lack of practical training; lack of coordination between education and employers; low innovative quality of educational services provided and as a consequence a significant number of unemployed graduates. It was noted that in order to solve the issue of training of future specialists, the "Concept of training specialists in the dual form of education" was developed. According to the concept, the solution to the problem of future employment is envisaged through the implementation of a set of measures to develop models of mutually beneficial relations between educational institutions, employers and educators. It has been found out that the training of specialists in the dual form of education involves the establishment of an equal partnership of all parties with the aim of acquiring future specialists with the experience of the practical application of competencies and their adaptation in the conditions of professional activity. The expected results from the introduction of such a model of vocational education in higher education are listed.

Key words: professional education; higher education institution; Bologna process; a dual form of education

Береза Іван Сергійович, викладач кафедри медичної інформатики і медичної та біологічної фізики Української медичної стоматологічної академії

E-mail: dofions@gmail.com